

“Zij lijkt het probleem te zijn”: documentaire over psychisch geweld

Psychisch geweld is een vorm van (ex)partnergeweld en kindermishandeling die veel voorkomt maar relatief onzichtbaar is. De educatieve film “Zij lijkt het probleem te zijn” van documentairemaker Sanne te Pas laat zien hoe dit geweld ontstaat, hoe het waar te nemen is en wat er aan te doen is.

Psychisch geweld is moeilijk te herkennen maar grijpt diep in op het leven van slachtoffers. Het is een optelsom van allerlei, vaak verborgen vormen van emotionele en psychische mishandeling die even ernstige gevolgen hebben als fysieke en seksuele mishandeling. In een patroon van dwingende controle of intieme terreur komt psychisch geweld zelfstandig voor maar het kan ook samengaan met fysiek of seksueel geweld.

Dwingende controle komt zeer vaak voor blijkt uit [recent onderzoek](#) van het WODC. “Jaarlijks hebben bijna 700.000 mensen te maken met dagelijks denigreren, isoleren, dwingen, manipuleren, controleren, bedreigen, kleineren, emotioneel chanteren en intimideren. Slachtoffers lopen een hoog risico op depressie, angststoornissen, PTSS, suïcidale gedachten, verslaving, psychiatrische problematiek, fysieke klachten en ziekten.” Dat zegt Iris Koops, expert en auteur op het gebied van psychisch geweld en oprichter van [Stichting het Verdwenen Zelf](#). Zij schreef het script van de film en was nauw betrokken bij de gehele productie.

Wolf in schaapskleren

Slachtoffers van psychisch geweld ervaren allerlei ernstige problemen die ze niet kunnen duiden. Iris: “Omdat de dynamiek verhoud is en de pleger de schuld van de mishandeling telkens bij het slachtoffer legt, denken slachtoffers wrang genoeg dat zij de oorzaak zijn van de problemen.” Vandaar de titel van de film, die ervaringsdeskundigen zeer herkenbaar vinden.

Inzicht krijgen in die specifieke signalen is nodig, want voor omstanders en hulpverleners is het niet eenvoudig de dynamiek te doorzien. Omdat het gedrag van de pleger naar buiten toe compleet anders is dan binnenshuis, wordt het slachtoffer in de buitenwereld meestal niet geloofd, wat extra verwarring en beschadiging oplevert.

Sietske Dijkstra bracht documentairemaker Sanne te Pas van [Canto Libre Films](#) in contact met Stichting het Verdwenen Zelf. Sietske, die als expert in de film optreedt en [onderzoeker/opleider](#) is op het terrein van relationeel geweld: “Je ziet het pas als je het door hebt. Wat zich achter de coulissen afspeelt is echt wat anders dan wat er op het toneel plaatsvindt.” Hulpverleners kunnen daardoor onbewust om de tuin geleid worden. Sietske: “Daders zijn vaak een soort wolven in schaapskleren: ze hebben allerlei technieken waardoor ze naar buiten toe charmant, hulpeloos of juist amicaal overkomen, terwijl ze achter de voordeur schade aanrichten.”

Signalen van onveiligheid

Sanne: “We hebben gekozen voor nagespeelde scenes omdat die de kans geven om als het ware even in het hoofd te zitten van een slachtoffer van psychisch geweld. Zonder ervaringsdeskundigen in beeld te brengen. Voor hen is het vaak te gevaarlijk om in een film openlijk te getuigen over wat zij hebben meegemaakt.” Vier experts reflecteren op de scenes: Sietske Dijkstra, Charlotte van Besouw,

Sander van Arum en Richèlle Hodiament. Sanne: “Professionals uit het veld geven na het zien van de film aan dat de film echt een eyeopener is. Het helpt hen om het patroon van psychische mishandeling te herkennen, en ook om de context beter te begrijpen.”

De film biedt voor ervaringsdeskundigen herkenning en erkenning, en voor professionals kennis en kunde. Iris: “Wij horen heel vaak van ervaringsdeskundigen dat ze zelf niet door hadden waar ze in zaten en dat hulpverleners het ook niet herkenden. Slachtoffers zijn zich er vaak niet bewust van hoe destructief hun relatie eigenlijk is en professionals vragen vaak niet door op signalen van onveiligheid.”

Publiek beschikbaar

Sietske: “Het is echt ook internationaal van belang dat professionals zich deze kennis eigen maken, maar dat is nog lang niet eenvoudig. Specifieke scholing en samenwerking in een gezamenlijke interventiestrategie zijn nodig om de problematiek te begrenzen. De film kan ondersteunend zijn omdat het een indringend beeld geeft van het procesverloop en je daardoor het patroon gaat zien.” Het Verdwenen Zelf gebruikt de film in zowel hun workshops voor cliënten als in hun trainingen voor professionals. Iris: “Juist psychisch geweld is vaak moeilijk onder woorden te brengen. Beelden zeggen meer dan woorden.”

De film is bedoeld voor professionals als praktijkondersteuners van huisartsen, therapeuten, sociaal werkers en jeugd- en juridische professionals. De film is goed ontvangen en is al door velen bekeken. “Wat een enorm goed gedegen resultaat van alle inspanningen. Ik ga de documentaire sturen naar de huisartsen waar ik heb gewerkt. Wat mij betreft wordt de film overal waar het kan onder de aandacht gebracht.” Zo geeft Hanneke, therapeut en POH’er GGZ, aan in een reactie op de film.

De makers van de film hopen dat met de film slachtoffers van psychisch geweld beter geholpen worden en dat professionals ook de instrumenten aangereikt krijgen om het tijdig te herkennen. Daar is nu nog een gebrek aan. Dat zou in de toekomst best eens kunnen veranderen: recent nam de Tweede Kamer unaniem een [motie](#) aan met de opdracht aan de regering om een betere aanpak van psychisch geweld te laten onderzoeken. Dat onderzoek hoeven ervaringsdeskundigen en professionals echter niet af te wachten. De film is publiek beschikbaar en voor iedereen te zien.

De film is gemaakt in opdracht van de gemeente Amsterdam. Zowel de film als extra interviews met experts op het terrein van psychisch geweld zijn integraal te zien op de site van [het Verdwenen Zelf](#). De film zelf is ook te zien via [het vimeokanaal van Canto Libre Films](#) en via de site van de [Sociale Academie Utrecht](#).

(Tekst: Tako Engelfriet, voorzitter [Stichting het Verdwenen Zelf](#))